

Socijalna misel

A stylized graphic element resembling a torch or a flame, composed of thick black lines and small rectangular blocks, positioned to the right of the main title.

Glavni argument naše zahteve po široki zakonodajni
avtonomiji (Lojze Udč) — Mir u Evropi i pitanje sigurnosti
(Božo Dulbić) — Italijanska ljudska stranka in sv. sto-
lica (Dr. Andrej Pavlica) — Katoliško življenje v Španiji.

LJUBLJANA — GORICA

L. IV.

ŠT. 12.

1925

„SOCIALNA MISEL“ izhaja vsak mesec. — Uredniki so: **Franc Terseglav, Andrej Gosar, Engelbert Besednjak.** — Upravištvu se nahaja v Ljubljani, **Jugoslovanska tiskarna, kolportažni oddelok, Poljanski nasip št. 2.** — Za Italijo je poverjeništvu v Gorici, **Via Carducci št. 2.** — Cena: **Celoletno 40 Din, za Italijo 22 lir, ostalo inozemstvo 50 Din.** Izdajatelj: **Dr. A. Gosar, Ljubljana.** — Odgovorni urednik: **Franc Terseglav, Ljubljana.** — Za Jugoslovansko tiskarno v Ljubljani: **Karel Čeč.**

J. Neškudla, Ljubljana

Sv. Petra c. 25. Brzovjavke: Neškudla, Ljubljana.

Tvornica cerkvenih paramentov, zastav in oprave.

Izdeluje oblačila za službe božje, mašne plašče, dalmatike, pluviale, cerkvene in društvene zastave, cerkveno perilo, kelihe, ciborije, monštrance, oltarske svečnike, svetiljke, lestence, kipe, jaslice, križeva pota, božje grobove itd. — ter se priporoča prečastiti duhovščini za nakup vseh v to stroko spadajočih predmetov. — Stara mašna oblačila se umetno in strokovnjaško popravljajo. — Cerkevno orodje se snažno pozlačuje in posrebruje. — Solidnost tvrdke jamčijo brezštevilna zahvalna pisma in stodesetletni obstoj tvrdke. — Ceniki, proračuni in načrti se pošiljajo brezplačno.

Glavni argumenti naše zahteve po široki zakonodajni avtonomiji.*

Cenjeni g. urednik!

Prosim, da priobčite poslane članke. Ne strinjam se sicer s slovensko ljudsko stranko v marsikateri potezi njene kulturne osnove, soglašam pa z njenim narodno-političnim programom toliko, kolikor si mislim, da bi bila z njegovo realizacijo dana osnova, na kateri bi mogli Slovenci stremeti še za višjimi cilji. Ker ni nikjer nič boljšega, je to, kar hočete vi, najboljše. Onim, ki »sanjajo« o večjem, ne preostaja danes drugega kakor pomagati vam iskreno, a z jasno zavestjo, da s tem še ni izgovorjena zadnja slovenska beseda v tej smeri. Dokler bo slovenska ljudska stranka ona stranka, ki najbolj dosledno in odločno brani slovensko kulturno samobitnost, morem pri vsakih volitvah voliti le njo. Zakonodajna avtonomija pa je okvir, v katerem bo Slovincem šele omogočeno uspešnejše kulturno, socialno, gospodarsko in narodno-obrambno delo.

Slovenci stojimo sredi največjega boja, kar smo jih kdaj borili z lastnimi silami. Potrebna nam je železna disciplina. To disciplino moremo varovati, ne da bi zatajevali svoja kulturna naziranja. Kdor poziva na slovensko disciplino, obenem pa zahteva, da naj nekdo zataji svoje kulturno prepričanje, je škodljivec, ki ruši disciplino na najnevarnejši način.

Znak dobe in razmer, v katerih Slovenci živimo, je, da so katoliški listi, oziroma revije edine, v katerih morejo biti natisnjeni članki kot so le-ti, ki vam jih pošiljam. Ta doba je za slov. katoličanstvo častna. Res je, da se bo dalo šele v izvojevaní slovenski avtonomiji jasneje določiti, kaj je na vsem pristnega, kaj pa nepristnega; vendar more iskren človek tudi že po dosedanjem povojnem nastopanju slovenskih katoličanov upravičeno zaupati v čistost, zdravje in moč njihovega duha in stremljenja. Tisto o klerikalizmu, o katerem toliko vpijejo oni »svobodomiselci«, ki danes obvladujejo del slovenske javnosti, je samo umazana zavist oblastizeljnih ljudi, ki jim je oblast sama sebi namen in jim je katoliški kler na poti. Ali je slovenski katoliški duhovnik kriv, da razume svoj narod bolje kakor oni? Ali je narod kriv, da sledi raje onim, ki kažejo resno voljo razumeti ga v njegovi celoti, kakor pa onim, ki samo iz politične špekulativnosti, ker jim gre za slovenske volivne glasove, glasno ne povedo, kako slovenstvo sovražijo in zaničujejo, v kakšno breme da jim je?

* Priobčujemo ta članek z avtorjevim uvodnim pismom vred zato, da se spozna, iz kakšnih razlogov podpirajo našo zahtevo po avtonomiji Slovenije oni avtonomistični Slovenci, ki — kakor se iz tega pisma razvidi, niso našega katoliškega kulturnega prepričanja.

Ne prikrivam si sicer, da bodo tudi oni, ki temelje neposredno v duhu slovenske kulture, s svojim pisanjem in delom prišli še v ostra nasprotja z nauki in dogmami katoliške cerkve, z duhom njene rimske centrale; prepričan pa sem, da nam z današnjim nastopanjem slovensko katoličanstvo naravnost onemogoča, da bi nasprotstvo zagazilo kedaj v sovraštvo, kakor ga poznajo na Francoskem in Češkem in kakor ga čisto lakajsko, proti naturi resničnega duhovnega stanja na Slovenskem, netijo pri nas tako zvani naprednjaki. Morda se bo ravno Slovencem posrečilo, da najdemo odrešilno besedo. Poklicani smo. Za skupno slovensko stvar bi bilo najbolje, če bi se ta očiščevalni boj vršil že danes. Žal, da to zaradi težkih socialnih razmer, s katerimi se morajo boriti oni, ki prihajajo tu v poštev, in zaradi pomanjkanja primerne revije, še ni mogoče.

S spoštovanjem

Lojze Udè.

I.

Prvi in najvažnejši argument je kulturnega značaja.

Tisočletna politična nesamostojnost, ki je že sama po sebi vplivala na Slovence zelo slabo in poleg tega še strup, ki so ga vbrizgavali nasprotniki v slovenski organizem s čisto zavednim namenom, da nas prepričajo, da smo, resnici, da zlomijo našo samostojno življensko voljo, stala v slovenski duševnosti in v odnosih med slovenskimi ljudmi v sledove. Usodno zamenjavanje človeške volje z božjo voljo (če ta ali oni narod čisto po svoji človeški samovoljnosti gnetel, smo pa je to božja volja), nezaupanje vase in v človeka, ki je blizu, bup, klavarno računarstvo, alkoholizem in neizčiščen odnos med in žensko, družino in narodom, so glavni besi, ki so nas razpreteklosti in nas razkrajajo še danes. Nasproti vplivom politične tojnosti in obdajajočega nas sovraštva ter besom v nas samih, vila s svojimi stremljenji in zbiralala slovenske vrste slovenska po svojih najjačjih zastopnikih Prešernu, Levstiku in Cankarju, S in najčistejšega ločevanja med božjo voljo in človeško samovo, Slovincih neomajne vere vase in ljubezni do človeka, ki je blilikega hrepenenja in stremljenja po zdravju, po širokosti, doživve vekove celote in božje volje v njem. Če nasprotniki slovenstva danes kažejo na slovenske napake, če smatrajo za predpogoj slovenskega zdravja zlitje z drugimi narodi (na Koroškem z Nemci, na Primorskem z Italijani, v Jugoslaviji pa s Srbi ali Hrvati), jim odgovarjamo mi:

Res je, da smo Slovenci obremenjeni z velikimi napakami, toda res je tudi, da je v nas resna volja iz sebe, v neposrednem stiku z božjo voljo, ozdraviti in dorasti. Slovenska kultura je dokaz te volje, ona kaže tudi nadaljnje nujne smeri stremljenja slovenskega človeka. Ni iskreno in plemenito, če nasprotniki slovenstva kažejo samo na slovenske napake — treba je priznati tudi ono, v čemur je naš ponos in naša veličina, ves smisel našega življenja: slovensko kulturo z njeno vero in

ljubeznijo, z njenim silnim stremljenjem po zdravju in moči, po najglobljih virih življenja, kot njenimi bistvenimi, absolutnimi vrednotami. Snujoči v duhu in smeri naših največjih, v duhu iz nas, odklanjamo vse tuje zdravnike, vsiljene nam varuhe in vse one domače zdravnike, v katerih čutimo le lakajstvo tujih čuvstev in misli.

Da nam bo stremljenje v tej smeri olajšano, potrebujemo tudi sredstva široke slovenske politične svobode, pa naj jo potem po njeni formelni, državnopravni strani nazivamo že zakonodajno avtonomijo ali kako drugače. Z organizacijo, s tako idejno osnovo hočemo Slovenci preprečiti, da bi nas tujci in nepoznavalci naših potreb v tem našem bistvenem stremljenju motili, nas od njega odvrčali ter zavajali na stranpota. Nepoznanje slovenskih razmer, neiskrena prepotentnost, in tudi zlobnost nekaterih plasti drugih narodov Slovence namreč vedno znova zavaja na ona stranpota, na katerih izgleda ves slovenski boj le kot obskurna trma, boj za rešitev nečesa, kar se rešiti ne da in ne sme, kar pa je — in to je bistvo — obsojeno v pogin že tudi po stremljenju in delu v duhu največjih slovenskih kulturnih delavcev in torej ne potrebujemo tujih zdravnikov. Ta zaposlenost v boju z zunanjimi nasprotniki ter slaba organiziranost slovenske celote tudi nevernikom in krivovercem med Slovenci samimi omogoča, da se čisto v nasprotju z duhom slovenske kulture, rastoče ravno iz velike vere v zdrave sile slovenskega človeka, zatekajo k nasprotnikom slovenstva odzunaj in izvenslovenskim političnim silam po politično pomoč, če jim na slovenskih kulturnih in političnih razmerah ni kaj všeč.

Naša glavna dolžnost je: resnično stremeti in delati v duhu in smeri naše kulture, njenih najmočnejših predstavnikov; organizacijsko, državnopravno pa moramo to naše stremljenje in delo zavarovati tako, da nam ne bo treba trositi dragocenih življenskih energij v neplodnih bojih, v katere nas vedno znova zavajajo vnanji nasprotniki slovenstva in v tujino zaverovani lastni ljudje. Le tako se bomo mogli z večjo zbranostjo posvetiti svojemu duševnemu izpopolnjevanju in tesneje strniti slovenske vrste.

II.

Drugi močni argument za slovensko zakonodajno avtonomijo kot našo minimalno politično zahtevo je socialnega značaja.

Znano je, da je slovenska gospodarska in socialna struktura drugačna od hrvatske in srbske. Slovenci imamo n. pr. relativno precej več industrije in industrijskega delavstva kakor Srbi in Hrvati. Industrijsko delavstvo je po naravi razmer, v katerih živi, poklicani prvoboritelj za socialno zakonodajo. Najugodnejše številčno razmerje nasproti ostalim interesnim skupinam pa je za industrijsko delavstvo v Sloveniji. Te ugodnosti slovensko delavstvo v centralistični Jugoslaviji ne more izrabit, kajti v belgrajskem parlamentu slovensko delavstvo z vsemi ostalimi

jugoslovanskimi delavci vred ne pomeni nič in še desetletja ne bo nič pomenilo, če centralizem ostane. Le v okviru široke slovenske zakonodajne avtonomije more slovensko delavstvo izrabiti to ugodno številčno razmerje in priti do politične moči, po kateri ne bo zavisno od dobre ali slabe volje drugih interesnih skupin, katerih vsaka pač skrbi predvsem zase. Ali naj torej slovensko delavstvo še dolga leta čaka na narastek industrije in z njo bojnega proletarijata tudi v ostalih jugoslovanskih pokrajinah ter naj se med tem časom zadovolji z vlogo berača? Ali ni mnogo bolj pametno in naravno, da slovensko delavstvo ubere svojo pot in se poizkuša uveljaviti v slovenski zakonodajni avtonomiji, v kateri bi imelo vse pogoje, da uspe.

Ali pa se slovensko delavstvo odreka samostojnemu nastopanju morda zato, ker se boji očitka, da izdaja ostali jugoslovanski proletarijat? Ta očitek je zelo nespameten in sumljive vrednosti. Izreka ga ali okorna dogmatičnost ali nacionalistična neiskrenost srbskega ali hrvatskega proletarijata. Danes namreč, v centralistični Jugoslaviji, slovensko delavstvo tudi ostalemu jugoslovanskemu delavstvu ne more pomagati nič. Pozneje pa, ko se razvije industrija tudi v ostalih pokrajinah in se tako pomnoži tamkaj oni proletarijat, ki, kakor kaže zgodovina socialnih bojev, edini more in zna vztrajati v borbi za socializacijo, bo ta proletarijat sam dovolj močan in ne bo potreboval še slovenskega. Ali ni torej naravnost greh, če slovensko delavstvo stoji tako brezbrizno ob strani berbe za slovensko zakonodajno avtonomijo, v kateri bi imelo najugodnejše šanse, da si pribori velik političen vpliv! Slovensko delavstvo bi moglo iz Slovenije zgraditi trdnjavo socialne in demokratične misli, ki bi stala vsem centralističnim mogotcem na kljub kot očitajoča vest, vsemu ostalemu delavstvu pa bi bila v izpodbudo in v dokaz upravičenosti njihove vere v lepšo bodočnost. Slovensko delavstvo bi moglo napraviti iz Slovenije šolo za socialno zakonodajo v Jugoslaviji. Mislim, da so to dovolj častne naloge za slovensko delavstvo. Do takih zaključkov moremo priti celo, če izhajamo s čisto enostranskega, razrednega stališča. Čudnega značaja mora biti zavisnost delavskih voditeljev v Sloveniji, da teh preprostih dejstev nočejo priznati niti sami pred seboj niti pred delavstvom jasno in določno.

Če bi izhajali iz dejstva dolžnosti slovenskega delavca do slovenske kulture, do duha Cankarja, usode slovenskega naroda, bi prišli še do ostrejših zaključkov.

III.

Tretji argument za slovensko zakonodajno avtonomijo je narodno- in finančno-gospodarskega značaja.

Gre tu zlasti za ugotovitev, ali je težišče gospodarskega prosperiranja naroda v podjetnosti, pridnosti in spretnosti njegovih posameznih članov ali pa v državni pomoči. Ne da bi hotel omalovaževati pomoč, ki jo more nuditi država, mi more vsakdo pritrditi, da je težišče gospodar-

skega prospevanja naroda v podjetnosti, pridnosti in spretnosti njegovih pripadnikov. Gre torej v nadaljnjem predvsem za to, da določimo, koliko država more pomagati, pa noče ali zaradi kakih drugih vzrokov ne more, drugič pa za to, da določimo, koliko je naš človek varen, da vsaj to, kar si z lastno podjetnostjo, pridnostjo in spretnostjo pridobi, ostane predvsem njemu samemu.

A. Kar tiče državno pomoč, torej predvsem oni del vsakokratne vlade, ki ga zaznamujemo z narodnogospodarsko in recimo posebej še zaščitnocarinsko politiko, danes le preradi pričakujemo od nje več, kot ona more pomagati. Treba je imeti tanek posluh za razne kritike današnjega gospodarskega stanja v Sloveniji in predvsem dobro, ločevati, kdaj izhaja kritika iz globoke zavesti dolžnosti do celokupnega slovenstva, kdaj pa se v tej kritiki na škodo celokupnega slovenstva premočno oglašajo pretiravanje in posploševanje težkega položaja posameznih pridobitnih panog in podjetij. Pomniti je treba nadalje tudi, da se o gospodarskih težavah in krizah piše danes in vedno vsepovsod, in bi bilo treba torej dobro ločevati, koliko so slovenske gospodarske težave posledica splošno težkega gospodarskega stanja v Evropi, koliko so v zvezi s težkim gospodarskim stanjem v Jugoslaviji, koliko so pa specifično slovenski pojav. Potrebna bi nam bila natančna analiza vseh činiteljev gospodarskega prospevanja danes, pri nas, potem bi bilo šele mogoče z neko gotovostjo reči, kaj država, vsakokratna vlada, more storiti, pa noče, česa pa ne more, tudi če bi imela dobro voljo. Zadel bi v prvem slučaju torej na ono, kar imenujemo vladni sistem, režim, v ostalem pa bi se nam marsikatero pričakovanje — o tem sem prepričan — pokazalo kot prazna iluzija, ki jo slovenski nasprotniki le spretno izrabljajo v svoje namene. Pri nas je taka analiza posebno vsled pomanjkanja statističnega materiala zelo težka in je nimamo. In vendar ravno od take analize zavisí tista gotovost, za katero nam gre, če n. pr. zahtevamo, da naj največja slovenska stranka brez ozira na vse drugo vstopi v vlado, gotovost, da se bo z vstopom že v doglednem času gospodarsko stanje Slovenije izboljšalo in da bo to izboljšanje ravno uspeh slovenskega vstopa v vlado. Tembolj se človek čudi apodiktčni gotovosti sodbe onih, ki to zahtevajo in pričakujejo in tembolj se mu zdi ta gotovost sumljiva.

Po vsem tem, kar sem dosedaj povedal, morem, mislim, trditi vsaj to, da oni, ki zahtevajo, da naj slovenski narod neomajno vztraja v borbi za zakonodajno avtonomijo, ne poznajo slovenskih gospodarskih prilik in potreb manj kakor oni, ki zahtevajo nasprotno; da ljubijo Slovenijo vsaj tako kakor oni, da pa ima ta na videz zgolj taktični spor svoj vzrok ravno v različnem ocenjevanju današnjega vladnega sistema, vidovdanske ustave in one ideologije, ki je v tej ustavi praznovala svoje zmagooslavje, to je: nasilno-gospodarske, velikosrbske ideologije srbskih radikalov pod vodstvom Pašića, ki ji iz »preka« daje potuho in moralno podporo jugoslovensko-nacionalistično usmerjena inteligenca. Ravno z

ozirom na duha tega sistema se mi zdi, da imajo tudi z gospodarskega stališča bolj prav oni, ki svare pred vstopom v vlado, kakor oni, ki ga forsirajo. Ko bi šlo glede onega dela gospodarskega prospevanja, ki je zavisen od državne pomoči n. pr. le za to, da so dani vsi vladni gospodarski odloki šele na podlagi natančnega posvetovanja s slovenskimi vladnimi člani in gospodarskimi institucijami in je slovenska krivda, da se to ne godi, bi zahtevala, da naj Slovenci stopijo v vlado, še imela nekaj tehtnosti. Toda, saj ne gre samo za nepoznanje slovenskih gospodarskih prilik in potreb od strani režima, ki bi ga bilo treba odpraviti ravno s tem, da bi imeli srbski radikali poleg sebe vedno Slovence, ki bi jih pravilno informirali. Ne predvsem nepoznanje, temveč tendenco, sistem bi bilo treba odpraviti, duha srbskih radikalov, ki jih vodi danes Pašić, izpreobrniti, potem bi šele mogli upati na uspeh. Ali nismo doživeli tekom let dovolj slučajev, da so bili dani važni gospodarski odloki, ki so se tikali tudi Slovenije, ne da bi kdo iskal informacij pri slovenskih vladnih članih, poslancih in gospodarskih institucijah, da, celo proti njihovim predlogom? Ali nimamo dovolj slučajev, ko zahtevanih odlokov niso dali? V srbskih radikalih s Pašićem imamo opraviti z izredno gospodarskim, trmastim in samosvojim duhom. Ali imamo gotovost, da bi se ta duh izpremenil, če bi stopili v vlado še Slovenci? Jaz si tega ne upam trditi s tisto gotovostjo, s katero to trdijo oni, ki gonijo v teh okoliščinah Slovence v vlado. Poleg tega niti ne gre samo za gospodarstvo, kot to trdijo ljudje, ki jim je vse življenje menda samo gospodarstvo, temveč gre predvsem za zmago ideje narodnega sporazuma, ki bo res bratski, ne pa diktiran. Treba je torej znati pravilno tehtati, kaj bi pridobili, kaj pa izgubili, če bi danes stopili v vlado. Slednjič pa imamo v pričakovanju državne pomoči za slovensko gospodarsko prospevanje opraviti več kot verjetno tudi z velikimi iluzijami, na kar že zgoraj opozarjam. K takim iluzijam je današnji človek zelo nagnjen.

B. Premisliti bi nam bilo sedaj še, koliko slovenski človek vsaj z onim, kar si z lastno podjetnostjo, pridnostjo in spretnostjo pridobi v mejah onega pravnega reda, ki ni toliko zavisen od samovoljnosti vsakokratne vlade, v resnici sam in predvsem v svojo korist razpolaga, ter kaj naj stori, da bo vsaj v tem zavarovan. Dočim nam je zgoraj šlo za ugotovitev državne podpore, o kateri smo rekli, da je v teh in takih razmerah precej problematična, nam gre tukaj za ugotovitev, koliko gospodujoči režim našega človeka vsaj ne ovira, ali mu celo ne jemlje tega, kar si s svojo močjo, brez — rekel bi — direktne državne podpore, pridobi. Pridemo na polje tako zvane finančne, posebej davčne politike. Če naši časniki pišejo danes toliko o težkem gospodarskem stanju Slovenije, pišejo predvsem pod vtisom težkih davkov, ki jih plačujemo Slovenci. Tega seveda ne povedo; kar je škoda, ker je s tem zabrisano marsikatero lačevanje. Kar tiče finančno-politični del države, imamo Slovenci gotovost, da plačujemo na leto nekaj desetlin milijonov dinarjev na direktnih davkih več, kakor pa nam je predpisano. Če bi

poiskal vzrokov, bi našli najbrž zopet Pašičev vladni sistem z davčno prakso. Potrjuje nas v tem dejstvo, da Slovenci kar stalno, leto za letom plačujemo več, kakor pa nam je predpisano. Tudi brezobzirno izterjavanje davkov v zadnjem času nas potrjuje v tem. Koliko je dejstvo neizenačenja zadevnih davčnih zakonov krivo, da Slovenci plačujemo vsako leto preveč, je težko določiti. Zelo verjetno je, da tiči v tem dokaj važen sovzrok prevelike davčne obremenitve Slovenije. Le, kako je to, da ne opazimo nobene resne pripravljenosti, da bi se ti zakoni izenačili? Povsod drugod pa taka vnema!

V času, ko nekateri ravno z gospodarskim stanjem (prav za prav z davčno obremenitvijo) Slovenije dokazujejo nujnost vstopa Slovencev v vlado, bi bilo torej treba določiti, ali je davčna obremenitev zadosten vzrok za tako važno odločitev in drugič, ali bi mogli doseči vsaj v doglednem času bistveno izpremembo, če bi v vlado v resnici vstopili. Ni lahko govoriti o tem; saj morda ljudska občutljivost ni v ničemer tako velika kakor v obravnavanju teh vprašanj. In vendar je res, da mora biti slovenska ljubezen do cele resnice večja kakor strah pred to občutljivostjo. Treba je imeti umevanje za različne nadloge slovenskega ljudstva, toda treba je verovati tudi v njegovo silo, v možno popolnost njegovega spoznanja in stremljenja. Le politika takega duha more biti ustvarjajoča, kulturna, slovenska.

Nobenega dvoma ni, da je davčna obremenitev Slovenije okrutna. Če je sistem z davčno prakso predvsem kriv tega, tedaj za tako postopanje ni drugega izraza kakor organizirano izmozgavanje, ki ni brez groteske, kajti oni, ki to delajo, apelirajo na tako zvano davčno moralo ljudstva. Nasproti temu sta možni samo dve taktiki: odkrit, odločen boj ali prošnja za milost. Kje je tisti človek in narod, ki se za pravice rajši ne bori, kakor pa da bi prosil milosti — milosti za pravico! Milosti za svojo pravico prosijo tisti Slovenci, ki zahtevajo v sedanjih okoliščinah vstop v vlado.

Nadalje moramo zopet pomisliti, kaj danes držimo Slovenci v Jugoslaviji pokonci. Ni nobeno pretiravanje, če trdim, da so danes v Slovenijo uprte oči vseh užaljenih in ponižanih, ki še verujejo v zmago resnice, pravice in svobode, v odkritem boju izvojevane. Kdor še veruje v zmago bratskega, neizsiljenega sporazuma, veruje danes v kulturno silo Slovenije. Kje je tisti Slovenec, ki bi se zaradi davčne obremenitve rad odpovedal boju, v katerem gre za tako velike reči?

Končno pa je še neki pomislek, manj čustvenega, bolj umskega značaja. Pri ljudeh, ki danes zahtevajo vstop v vlado, imamo najbrž opraviti tudi z neko posebno iluzijo ali vsaj z neko netemeljito mislijo. Ti ljudje morda mislijo, da se morajo z vstopom SLS v takole vlado, kot jo imamo danes v Belgradu, kar v kratkem času zmanjšati davki. To pa je zelo napačno, napačno celo v tem slučaju, če bi pri pogajanjih SLS z radikali pod Pašičevim vodstvom zmagal n. pr. princip, da se skupno obdavčenje Slovenije zmanjša za neko določeno večjo vsoto;

kar je že samo po sebi zelo neverjetno. Taka reč se ne napravi kar z eno potezo. Gre za celo vrsto zakonov in naredb, ki skupaj šele tvorijo vladni davčni sistem, ki velja za Slovenijo. Ker bi v bistvu, t. j. glede revizije ustave, kot se kaže, radikalni pod Pašičevim vodstvom ne popustili, bi, vezani na vidovdansko ustavo, stali slovenski vladni zastopniki pred celo vrsto trdih bojev, ki bi jih morali vojevati s čudovito nedostopnimi nasprotniki v ministrskem svetu, v posameznih odborih; slovenski ministri posebej pa še z državnimi podtajniki. Le drobec za drobcem od tega sistema bi mogli rušiti in poizkušati udelejevati princip, sprejet v pogodbi. Bil bi to dolg, trudapoln boj, ki bi zahteval skoro nadčloveškega samozatajevanja. Bogve, v kakšni podobi bi se ta princip potem pokazal v realnosti. Kdor količkaj pozna mehanizem vladanja, posebno našega, mora priznati tehtnost tega pomisleka. Če jo priznamo — ali ni potem upravičen vsaj račun, da bi se, v daljšem času sicer, a na drug način dalo še kaj več doseči in bi bilo torej bolj pametno še toliko časa potrpeti? Ostra kritika v časnikih in v parlamentu ter pogosta dobro utemeljena poročila naših gospodarskih institucij pa bi tudi že med tem časom prinesla kak manjši uspeh.

C. Vse se da popraviti, dokler v strnjenih vrstah vztrajamo, dokler držimo vodstvo svoje usode še v lastnih rokah, to je moje prepričanje. Tudi v gospodarskem oziru škodujejo največ tisti, ki slovenske vrste na ta ali oni način rušijo ter s tem dajejo nasprotnikom upanje, da nas bodo prej ali slej uklonili. Omejena ošabnost posameznikov, nezmožnost samozatajevanja in tihe podreditve v doseganju skupnih ciljev nas tepe tudi na gospodarskem polju. Na drugi strani pa je več kot verjetno, da bi se slovenske vrste zamajale in razbile še bolj, da bi izgubili vodstvo svoje usode vsaj za nekaj časa v tistem trenutku, ko bi sedeli Slovenci v vladi skupaj s politiki take miselnosti, kakor so Pašić in podobni ter bili poleg tega še vezani na vidovdansko ustavo. Verujem sicer, da bi mogli slovenske vrste zbrati znova, le na drugem temelju, vendar mi je hudo ob misli, da bi se današnja zbranost slovenskih vrst mogla zrušiti po zagrizeni sovražnosti tako zvanih slovenskih naprednjakov in svobodomiselcev. Drugače si jaz predstavljam slovensko naprednost in svobodomiselnost.

Kdo si torej upa vse vrednote, za katere danes gre, spravljati v nevarnost samo zaradi onih problematičnih gospodarskih koristi, ki bi jih imeli Slovenci od tega, če bi vstopili v vlado? Nasproti centralističnemu pritisku, ki izkorišča predvsem našo tako zvano davčno moralo, je treba postaviti moralo poostrelega slovenskega boja za resnico, pravico in svobodo, samopomoč s podvojeno pridnostjo in spretnostjo, s podvojeno varčnostjo in treba je vztrajati v borbi za široko slovensko zakonodajno avtonomijo. Ko bomo tudi v onem delu gospodarskega prospevanja, ki je zavisen od državne pomoči, v resnici predvsem sami odločevali, bomo mogli s pametno narodnogospodarsko in finančno politiko počasi zaceliti rane, ki nam jih danes seka belgrajski centralizem

na gospodarskem polju predvsem s prehudim obdavčevanjem. To je gotovejša in častnejša pot tudi za dosego uspehov na gospodarskem polju, tako mislim.

IV.

Četrty argument naše zahteve po široki zakonodajni avtonomiji Slovenije je argument dolžnosti, ki jo imamo Slovenci Jugoslavije do koroških in primorskih Slovencev.

Če bi Slovenci Jugoslavije mirno pustili, da bi šlo naprej v toku, ki je bil začetek z vidovdanske ustavo, bi koroški in primorski Slovenci kmalu ne vedeli, zakaj naj si prav za prav želijo v jugoslovansko državo k ljudem neslovenskega duha in jezika. Saj koroški in primorski Slovenci ravno pod slovenskim imenom bijejo boj za svoje pravice, slovenski jezik zahtevajo v šole in urade. Ravno kot Slovenci hočejo oni živeti in želijo priti v Jugoslavijo le, ker pričakujejo, da se jim bo ravno kot Slovincem tukaj dobro godilo. Kdo izmed Slovencev Jugoslavije hoče vzeti nase, da bi jih izkušal prevarati za njihovo vero v zmagoslavje slovenske pravice! Ali bi bilo moralno, če bi kdo tukaj delal za narodno zedinjenje v smislu tako zvanega jugoslovenskega unitarizma, one pa vabil v Jugoslavijo s slovenstvom, češ: tu se Slovincem dobro godi, tu je slovenska bodočnost. Nemoralno je, če kdo daje upe koroškim in primorskim Slovincem, obenem pa dela za take vrste zedinjenje vseh Slovencev po receptu jugoslovenskih nacionalistov, ki nujno terja, da slovenstvo narodno in kulturno preneha. Če bi zmačal v Slovincih Jugoslavije tak duh, tedaj bi koroški in primorski Slovenci zares bili v težavnem položaju. Do tega bi privedla jugoslovenska logika dvoreznosti, računarstva in obupa nad slovensko bodočnostjo. Zato je na nas Slovincih v Jugoslaviji, da ostro držimo slovensko črto. Mi to moremo in moramo. Eno čuvstveno, kulturno skupino tvorimo Slovenci Jugoslavije s koroškimi in primorskimi Slovenci. Kolikor zraste ponos in samozavest v Slovincih Jugoslavije, zraste ponos in samozavest tudi v Slovincih Avstrije in Italije. Naša vera je njihova vera, naša bodočnost njihova bodočnost. Le v tako skupnost moremo Slovenci Jugoslavije koroške in primorske Slovence iskreno vabiti, v kateri bomo sami zadovoljni, katere se bodo tudi koroški in primorski Slovenci upravičeno veselili in katere privlačno silo bodo čutili. Z vodenimi priložnostnimi izjavami velesrbskih politikov in z rohnenjem ter frazami jugoslovenskih nacionalistov ni nikomur nič pomagano. Potrebujemo široko slovensko zakonodajno avtonomijo, da tako zadovoljnost ustvarimo in privlačnost vzdržimo ter stopnjujemo. Če naši bratje tega nočejo razumeti, tedaj pač v težkih skrbih in z žalostjo v srcu šepetemo: Kako hudo je, da nas bratje nočejo razumeti, odnehati pa ne moremo. Vemo, da se borimo za nekaj velikega. V tem našem idealu pa je spas ne samo naš, ampak vseh narodov, ki se imenujejo pod skupnim imenom Jugoslovani.

Božo Dulibić:

Mir u Evropi i pitanje sigurnosti.

Svjetski rat je ostavio mnogo neriješenih pitanja. Mogli bismo dapače reći da je baš on bio kao neke vrsti preludijum jedne velike radnje u koju je došlo iza rata toliko teškoća i otvorenih gospodarskih i političkih pitanja.

Konac rata, još nije značio i početak mira. Pojedine klauzule ugovorâ u Versaillesu, Trianonu, Neuillyu i Saint Germainu (1919) su dapače uzbudile javno mišljenje pobijedenih država. Podjela na pobijedene i pobjednike uzeta je u obzir kao mjerilo kod preuređenja geografske mape. Gospodarska kriza je dovela u pitanje mogućnost otplate reparacionih kvota. Pojavilo se konačno i pitanje otplate ratnih dugova, kod čega su Velika Britanija i Sjedinjene Države nastupile kao prilično strogi vjerovnici.

Ipak je u nizu teških pitanja poslijeratne Evrope sasvim sprijeđa stalo pitanje sigurnosti te pitanje demilitarizacije odnošaja između država. Nije svejedno za mir u Evropi što se države ne osjećaju sigurnima u sadanjim poslijeratnim državnim granicama, koje su u velikoj većini slučajeva stvarane ugovorima, kod kojih nije učestvovala dobra volja svih činitelja, već položaj pobjednika i pobijedenih. Uzdržavanje velike oružane snage za obranu državnih granica ozbiljno ugrožava financije država. A ni time nije uklonjena mogućnost odmazde pobijedenih, koju skoro evandeoski propovijedaju nacionalistički krugovi Njemačke, republike Austrije te dakako Mađarske. Na istoku Evrope (Balkan, Rusija) je pitanje održanja današnjih državnih granica uređeno mirovnim ugovorima, koji ne zadovoljavaju pojedinih država ili narodnosti.

Najjače je osjetila pomanjkanje sigurnosti Francuska. Ona je, naime osjetila potrebu osiguranja svojih državnih granica prema Njemačkoj odmah nakon rata i mirovnih pregovora. Francuska se pobjerala da Njemačka ne ojača te joj vrati osvetom. Stoga je zatražila da joj Engleska i sjevernoamerička Unija garantiraju sigurnost granica. 28. juna 1919. nastaje takozvani »pacte tripartite«, sklopljen između Unije, Francuske i Velike Britanije, po kojemu prva i treća daju svoju garanciju Francuskoj uspošled demilitarizacije lijeve obale Rajne. Ovaj pakt nije bio od Unije ratificiran te je čitava stvar pala u vodu. Još 1921. g. u decembru na konferenciji u Cannesu je Briand poradio da angažira za pitanje sigurnosti francuskih granica Veliku Britaniju. Početkom januara 1922. izmijenjeni su dapače o projektu jednog ugovora, sličnog onom iz 1919. g., memorandumima između Lloyd Georgea i Brianda. Lloyd George je poslao 11. januara i projekt takvog ugovora Briandu, ali do stvarnog ugovora ipak nije došlo, jer je Briand morao otstupiti, a na njegovo je mjesto došao nepopustljivi Raymond Poincaré, zagovaratelj politike »jake ruke« prema Njemačkoj. Sjevernoamerička Unija se bila već odrekla svake ingerencije u poslove Evrope, izjaviv svoj désintéressement. Poincaré je radi obustave plaćanja reparacija sa strane Njemačke izradio okupaciju zapadnog djela Njemačke. Da se ujedno osigura, Francuska je potpisala s Čehoslovačkom, Poljskom i Belgijom ugovore defenzivnog karaktera, a spretnošću dra Beneša te pod protektoratom Francuske organizirana je Mala Antanta. Francuzi su duboko požalili, što nije došlo do ratifikacije pakta iz 1919. g. (La non-ratification du pacte de 1919 a entraîné la France aux aventures, elle a dû organiser l'Europe en un camp armé pour opposer une barrière à l'esprit de revanche de l'Allemagne contre laquelle elle ne se sent garantie que par l'expedient temporaire de l'occupation de la rive gauche du Rhin — Revue des deux mondes, 15. marta 1925.)

Zapravo već sam pakt Lige Naroda predviđa garanciju granica članovima Lige Naroda. U čl. 10. pakta se kaže: »Potpisivači se obavezuju da će poštovati i podržavati protiv svih izvanjskih napadaja teritorijalnu nepovredljivost i poli-

tičku neodvisnost sviju članova Lige. Francuska je ipak tražila od Velike Britanije, a kasnije si osigurala pojedinim ugovorima s državama srednje i istočne Evrope saradnju u pitanju sigurnosti. Dakako da su angažiranja Francuske u glavnom išla za tim da restauriraju klimavu koaliciju Saveznika, poznatiju pod nazivom Entente Cordiale. Po mišljenju Poincaréove vlade je jedino koalicija ratnih drugova mogla da uzdrži sigurnost, a time i mir u Evropi.

Međutim se ipak počelo i pitanje održanja sigurnosti posmatrati i pod drugim kriterijima. 1923. g. je Liga Naroda poslala svim vladama državâ svijeta nacrt ugovora za uzajamna pomoć (assistance mutuelle), po kojemu neka bi bili spriječeni ratovi i svako nasilje na teritorijalnu cjelokupnost i političku neodvisnost svake države. 12. marta 1924. u svom odgovoru na taj projekt kazao je Georgij Čičerin, pučki komesar za vanjske poslove Saveza socijalističkih sovjetskih republika, da treba prije svega odijeliti pitanje razoružanja od pitanja internacionalne organizacije za sprečavanje ratova. Čičerin dalje ističe da se mora bezodvlačno provesti razoružanje i dosljedno tome smanjiti ratne budžete pojedinih država te predlaže da se sazove jedan opći kongres za razoružanje. Treba istaknuti da su još na genovskoj konferenciji u aprilu 1922. G. Čičerin i Rakovskij kao delegati SSSR pokrenuli pitanje razoružanja, iza kako što se konferencija za razoružanje u Washingtonu pretvorila u studij načina pobijanja upliva Sovjetske Rusije u Aziji, te u uređenje japansko-unijskih odnosa na Pacifiku. Predlaganjem općeg garantnog pakta, kako je to učinila Liga Naroda, te predlogom za sistematično razoružanje, kako su to istakli ruski sovjetski komesari te kasnije engleski labouristi, ušlo je pitanje sigurnosti u novu fazu.

Ipak je — tko zna da li i kao odgovor na Čičerinove genovske izjave? — na skupštini Lige Naroda u septembru 1922. g. prihvaćena rezolucija, u kojoj se veli, da je redukcija oružane snage za mnoge države nemoguća (dans l'état actuel du monde, un grand nombre de gouvernements ne pourraient assumer la responsabilité d'une sérieuse réduction des armements a moins de recevoir en échange une garantie satisfaisante pour la sécurité de leur pays), ako ne prime i garancije za svoju sigurnost.

Kako se vidi, počelo je razoružanje ipak polako pridobivati na terenu te je ideja o uzdržavanju mira i sigurnosti samo koaliranim i, dakako, naoružanim Saveznicima, počela blijediti. Države Lige Naroda su se sjetile čl. 8. pakta o Ligi Naroda, gdje stoji, da »članovi Lige Naroda priznaju da održavanje mira traži redukciju nacionalnih naoružanja na kompatibilni minimum«.

Dolazak engleske Independent Labour Party na vladu u januaru 1924. te pobjeda ljevičarskog kartela kod izbora u Francuskoj znatno su unapređivali akciju oko mira i sigurnosti u Evropi. Engleska je priznala de i u re sovjetsku vladu u Rusiji. Francuska je počela popuštati u pitanju otplate reparacija sa strane Njemačke savezničkim državama. Sastanci Macdonalda te Herriota u Chequersu u junu 1924. urodili su sazivom konferencije Saveznika u London, na koju je bila pozvana i Njemačka. 16. jula započeta vijećanja trajala su mjesec dana. Pitanje reparacija riješeno je u smislu Dawesova plana. Uređeno je pitanje njemačkih liferacija u naravi a ujedno osiguran Njemačkoj velik zlatni zajam. Tako je kroz dosta kratko vrijeme riješeno jedno pitanje iz onog trifolija les réparations, les desarmements, les dettes, koji su aktualno mučili evropsku političku javnost.

Pitanje održanja svjetskog mira i sigurnosti pružio je na petoj skupštini Lige Naroda malo kasnije Macdonald. Formula bezodvlačno razoružanje nije ni ovog puta prošla. Herriot je izrekao svoju formulu o arbitraži, sigurnosti i razoružanju, koja je u Benešovu elaboratu takozvanog Ženevskog Protokola pobijedila. U Ženevskom Protokolu se odredila oznaka napadača, kompetencija Lige Naroda i Suda međunarodne pravde u Haagu i ustanovilo da se rat ne smije ni u kojem slučaju uzeti kao rješenje razročnosti, koje mogu nastati.

U loš čas nije Macdonald na novim izborima za englesku Donju Kuću dobio većine. Konzervativna stranka je odbila prihvat Ženevskog Protokola, te je najprije zatražila da se rješavanje o njemu u Ligi Naroda odgodi, a zatim je 12. marta ove godine pred eksekutivnim savjetom Lige ministar vanjskih poslova Austin Chamberlain pročitao notu svoje vlade, kojom se odbija forma protokola. To odbijanje je uslijedilo, jer engleski dominioni nijesu prihvatili dužnost da po paktu u stvarima evropskog kontinenta interveniraju. Ipak je Chamberlain predložio da se upotpuni pakt sklapanjem regionalnih ugovora (*completer le pacte en coopération avec la Société, par des accords spéciaux, pour répondre à des nécessités spéciales*).

Nakon pada Ženevskog Protokola francuska je vlada počela raditi oko regionalnog takozvanog Rajnskog Pakta, koji bi potpisale Belgija, Francuska, Engleska te Italija. Francuska je za rješenje pitanja sigurnosti imala dva puta: ili trajna okupacija lijeve obale Rajne ili zaključenje garantnog pakta između Saveznika. Međutim 9. februara o. g. poslala je njemačka vlada vladama u Londonu, Bruxellesu i Parizu jednu notu (*note verbale*), kojom Njemačka nudi svoje sudjelovanje kod jednog zapadnog garantnog pakta. Glede Češkoslovačke i Poljske Njemačka pristaje da s njima potpiše arbitražne ugovore. U naknadu je Njemačka tražila evakuaciju Kölnske zone te lijeve obale Rajne.

Nakon duže diplomatske prepiske, sazvana je na poziv francuskog ministra vanjskih poslova Brianda konferencija Italije, Velike Britanije, Francuske, Belgije, Češkoslovačke i Poljske u Locarno. Konferencija se sastala 5. oktobra. Zapreke su bile prilično velike, jer je trebalo dovesti Njemačku do toga, da protegne i prema svojim istočnim granicama onaj režim, koji ona prima sa zapadne granice. Francuska je trebala još da uzdrži netaknute svoje saveze s državama istočne Evrope.

Konferencija je 16. oktobra završila svojim radom, nakon što su njemački delegati dr. Luther i dr. Stresemann dobili od svojih kabinetskih drugova u Berlinu pristanak na zahtjeve savezničkih delegata, posebno Francuza.

Zaključci rada konferencije sabrani su u devet diplomatskih dokumenata. Prvi je zapisnik o konferenciji (*acte final*), jedini potpisan od delegata, dok su drugi samo parafirani. Treba naglasiti, da su delegati na konferenciji imali ovlaštenje samo za osobna angažiranja, dok su pristanak na sklopljene ugovore morala dati parlamentarna tijela. Drugi dokument opsiže ugovor između Njemačke, Belgije, Francuske, Velike Britanije i Italije, koji je zapravo Rajnski pakt. Slijede zatim konvencije o arbitraži između Njemačke i Belgije te Njemačke i Francuske, koje su identične, te arbitražni ugovori između Njemačke i Poljske te Njemačke i Češkoslovačke. U dokumente dalje uvršteno je pismo savezničkih delegata njemačkoj delegaciji o interpretaciji čl. 16. pakta o Ligi Naroda i ugovori između Francuske i Poljske te Francuske i Češkoslovačke, koje je Briand saopćio svim silama, zastupanima u Locarnu, prije nego budu registrirani kod Lige Naroda.

Potpis konvencija i ugovora obavljen je 1. decembra u Londonu. Ugovori stupaju na snagu tek ulaskom Njemačke u Ligu Naroda. Stupanje Njemačke u Ligu Naroda odobreno je zajedno s locarnskim ugovorima u njemačkom Reichstagu. Njemačka prikazuje molbu za prijem u Ligu Naroda prije trimestralnoga sastanka Savjeta, koji će morati da sazove izvanrednu plenarnu skupštinu Lige, koja prihvata prijem, jer je tako predviđeno u statutima.

Kod sklapanja garantnih ugovora po sigurnost istočnih i zapadnih granica susjednih država Njemačke treba uvažiti, da je odlučivala volja svih interesiranih stranaka, da su sklopljeni slobodnom voljom i Saveznika i Njemačke in da nije bilo nikakva diktata s ičije strane. Njemačka je ovog puta svoje volje priznala versailleski ugovor. Tim je po prvi put nakon rata došla do realizacije

složna saradnja bivših neprijatelja. Sklopljen je konačno garancijski pakt za sigurnost francuskih granica, ali ne protiv Njemačke, nego s njom.

Locarno je svakako jedan korak napred k miru u Evropi. Sigurnost država predstavlja važan uvjet za pacifikaciju zemalja. Dolazi naime sad potreba razoružanja ruku, jer države ne moraju držati visok kader oružane snage. Dakako, sve to nije apsolutno. Ako uporedo s tim ne dođe i razoružanje duhova, konvencije i ugovori ostaju mrtvo slovo. Konačno nije to apsolutno ni stoga, što razlozi, koji su saradivali kot stvaranja locarnskih ugovora, mogu imati i dvostruku pozadinu te Locarno može biti dvorezak mač. Ako je naime uz uredi- vanje odnošaja između Njemačke i njenih bivših protivnika locarnskim sporazumom stvorena, izriekom ili ne, i jedna koalicija protiv drugih država, onda imamo sigurnost te pacifikaciju Evrope tek djelomično, a možda ni tako. Ako locarnski sporazum znači i inavguraciju fronta Sjedinjenih Država Evrope ili bolje Svete Alijanse protiv upliva i snage SSSR, onda uspostavom mira na Rajni počinje borba na granicama Sovjetske Rusije, pa i dalje od njih u Indiji, Siriji i Maroku. Sigurnost predstavlja održanje mira u Evropi tek ako je opća. Stoga stvaranje zapadnog i tek djelomično istočnog pakta ne znači sve. Isti se aranžmani moraju upotrijebiti i za istok. A da se ne ostane kod samih teritorijalnih paktova sigurnosti, oni moraju biti poduprti općim demokratskim načelima u politici.

Kritika locarnskih konvencija za sigurnost je istakla njihovu korist ali je s druge strane upozorila i na opasnosti i loše posljedice stvaranja partikularnih novih Antanta. Posebno sovjetska štampa se oštro oborila na duh Locarna. Odmah drugi dan po zaključku konferencije glasilo moskovske vlade »Izvestja« uskliknulo je u uvodniku: »Pobjeda Engleske!« te upozorilo na stvaranje protivu-sovjetskog fronta. Neugodnost kakve nove partikularne antante će se doista osjetiti, ako režim sigurnosti ne bude primljen za sav i evropski i svjetski teritorij te ako s njim ne dođe i do razoružanja ruku i duha.

Dr. Andrej Pavlica:

Italijanska ljudska stranka in sv. stolica.

V Socialni Misli št. 1. t. l. piše g. dr. Besednjak v članku: Italijanska ljudska stranka v boju za demokracijo; da vatikanski krogi soglašajo z reakcionarci in močotci, ki podpirajo fašizem; da je Vatikan tik pred volitvami prepo- vedal duhovnikom vse politično delovanje in sicer ne-le v cerkvi, ampak tudi zunaj cerkve; da jim je celo zabranil, da se tudi kot svobodni državljani ne smejo udeleževati politične borbe; dalje da jim je po umoru Matteottija zabranil vsako sodelovanje pri političnih listih; da je sv. Oče Pij XI. namignil, da je delovanje Ljudske stranke napačno, kar je po mnenju merodajnih katoliških krogov v Italiji povsem zgrešeno politično naziranje Vatikana. Vsled te zgrešene vatikanske politike da se je don Sturzo odstranil v London, kjer od daleč motri politične boje svoje domovine.

Tako g. dr. Besednjak. Radi bi poznali vire, iz katerih je to zajel, kajti mi jih ne poznamo. Morda je g. dr. Besednjak zajel te reči iz časopisov ali celo iz razlage kakega italijanskega škofa. O tem se je veliko govorilo in pisalo, a se ne vjema vse z resnico, kolikor je nam znano.

Velečenjeno uredništvo se naproša, da objavi naslednje podatke:

Sv. Oče Pij XI. je na najbolj jasen način razodel svoj nauk in svoje pre- pričanje o govoru, ki ga je imel dne 19. septembra 1924 zbrani duhovščini:

»Resnično (in zdi se Nam, da razlagamo želje Srca Jezusovega), ako hočemo mi duhovniki izpolniti to, kar zahteva Gospod od nas, moramo skrbeti za čast božjo in za zveličanje duš: za to in za nič drugega. Storivši to, smo od svoje strani storil vse, kajti to je naša naloga in naše poslanstvo, to je naše delo, ki nam je dano v delež, tudi z ozirom na občo blaginjo in sicer prav posebno na to blaginjo, ako že o njej govorimo. Ko gre za blaginjo kakega posameznika, je pač želeti, da se v njem razvijejo čimbolj mogoče vse zmožnosti, vse moči in sposobnosti za delo, ko gre pa za občo blaginjo, je delitev dela nujno potrebna, kajti drugače bo splošnost marsikaj pogrešala. Treba je, da so opravila razdeljena: finance finančnikom, kupčije trgovcem, obrti obrtnikom, obdelovanje zemlje kmetovalcem, bramba domovine vojakom, državljanom, ki imajo zmožnost, sposobnost in zakonito poslanstvo, skrb za javne reči, skrb za državo. To je pravilno in jasno je, da drugače biti ne more. To pa očitvidno (evidentemente) ne pomeni, da morajo drugi, med njimi tudi duhovniki v nemar puščati (disinteressarsi) politiko, češ politika je javna reč in zato ne more biti predmet ljubezni, ki je tembolj vestna čim višja in čimbolj obsežna je. Tudi duhovniki smejo in morajo sodelovati pri politiki in sicer tudi direktno bodisi z zgledom, vestno izvršujoč svoje dolžnosti in pravice, ki jim ustavno pritičejo, ali pa razsvitljuječ in usmerjajoč (illuminando e dirigendo) človeške vesti po popolnih pravilih božje in cerkvene postave. Kar pa zahteva socialna ljubezen od katoliških duhovnikov prav posebno (specificamente), ne bodo mogli nikdar doseči, ako ne izvršujejo tistega dela, ki jim ga je božja milost dala v delež t. j. dela za čast božjo in za zveličanje duš. Izvršujoč to sodelujejo na najbolj vzvišen in dragocen način za občo blaginjo, socialno in politično, kajti božji in dušni interesi so hkrati najgloblji in najvišji interesi, so podlaga in krona vsem drugim, so nenadomestljiv pogoj, edino gotovo in trdno poročstvo za vse, kar si moremo misliti v korist obče blaginje. Ako ne bomo mi tega dela opravili, ga nihče drug ne bo opravil. Vsi drugi lahko opravljajo druge reči in bolje od nas, ker nimajo tistih zadržkov (najplemenitejših in svetih zadržkov), ki nam izhajajo od svete službe, kajti nad vse resnično je, da se smejo uporabljati na vse zgolj politične in socialne prepire, pravde in boje, ki jih vodi svet ali bolje rečeno, ki ž njimi svet razburja duhove, besede sv. Apostola: Nihče, kateri se za Boga bojuje, se ne zapleta v časna opravila (2. Tim. 2, 4).«

Tako je govoril sv. Oče Pij XI. zbrani italijanski duhovščini, tako je govoril Leon XIII., tako Pij X., tako Benedikt XV., tako slovejo v bistvu vsa navodila iz Vatikana v l. 1924. Pij XI. je izrazil željo, naj bi se te njegove besede povedale tudi drugim in naj bi vsi po teh naukih delovali. Tudi glede časopisja ni bilo nobene nove določbe razen določb, ki so v cerkvenem zakoniku. Vemo iz izkušnje, da delujejo duhovniki še danes pri raznih italijanskih časopisih. Saj pravi sv. Oče jasno, da so duhovniki dolžni razsvitljevati in voditi človeške vesti po pravilih božje in cerkvene postave. Vprašamo, zakaj je don Sturzo odložil pero in se podal v London. Saj niso drugi duhovniki zbežali, ampak ostali. Dela je razen politike na vseh koncih in krajih obilo. Nam se zdi, da plemeniti in požrtvovalni duhovnik don Sturzo ni zbežal radi vatikanske »zgrešene« politike, ampak ker se je po umoru Matteottija zahtevala ohranitev tako blagega, nadarjenega in požrtvovalnega duhovnika.

Pač pa je iz vseh izjav in sunkov sv. Stolice v zadnjem času jasno, da bo morala č. duhovščina v Italiji in drugod močno kreniti »na desno«, t. j. od političnih borb v prvotnost apostolskega delovanja. To velja zlasti za Italijo radi rimskega vprašanja in radi stališča, ki ga zavzema Vatikan v tem vprašanju, a velja v veliki meri tudi za druge dežele. Apostoli so zmagali proti največjemu političnemu ustroju, t. j. rimskemu cesarstvu, a ne s političnim

delom, ampak z duhovskim delom in z dobroteljnostjo. Politične zmage niso prave in trajne zmage za Cerkev. V tem oziru kažejo nemški katoličani pot vsemu katoliškemu svetu. Tam je vsakdo s srcem navezan na katoliški centrum in ne potrebujejo več tolikega lova pred volitvami kakor pri nas. Katoliška akcija na Nemškem je delo krščanske ljubezni, ki pravi o njej sv. Oče Pij XI., »da je tembolj vestna čim višja je in čimbolj obsežna je.« Krščansko-socialna ljubezen, dobroteljnost — to je tista moč poleg krščanskih svetotajstev, ki naj vodi in vlada katoličane. Ali bomo s političnimi borbami in pravdami prepričali koga, da je Bog in da je Jezus Kristus naš Zveličar? Sv. Janez (I. 4, 12.) pravi: »Nihče ni videl Boga. Ako se med seboj ljubimo, je Bog v nas.« Boga ne moremo čutiti drugače, kakor če se med seboj ljubimo in si z dobroteljnostjo pomagamo. Takrat je Bog v nas, da ga čutimo. Dokazi uma ne zadostujejo, ljudstvo hoče Boga čutiti. To je velika apostolska ideja, ideja krščansko-socialne ljubezni ali dobroteljnosti, ki vse premagaja in vse pridobi. To je naše pravo orožje. Z nobenim drugim orožjem ne moremo premagati modernega ateizma in zlasti brezverskega socializma in komunizma. Teorije so preslabe. Vsi naši shodi, vsa naša društva, vse naše organizacije, vsi naši spisi o socialnem vprašanju so le kup besedi, so le bučeč zvon in brneč bron, ako ni zraven aktivne krščansko-socialne dobroteljnosti. Koga naj s političnimi borbami in zmagami prepričamo, da je naša Cerkev prava Kristusova cerkev? Politično delo je nezadostno in neprimerno. Pretehtajmo besede Zveličarjeve: »V tem bodo vsi spoznali, da ste moji učenci, ako se med seboj ljubite« (Jan. 13, 35.). In res so pogani kazali na prve kristjane: »Glejte, kako se med seboj ljubijo!« Njih ljubezen in dobroteljnost, ki je segala do komunizma, je več izdala ko vse oznanjevanje in več ko čudeži, kajti ljubezen zida cerkev: Caritas aedificat, kakor kliče sv. Pavel. Izkušnja svetih misijonov uči, da se ajdije izpreobračajo z dobroteljnostjo in če hočemo danes izpreobrniti brezversko Evropo, moramo pogumno začeti s krščansko-socialno dobroteljnostjo. Socialna ljubezen je luč, ki kaže pot do Cerkve!

Pravijo: »Ko bi danes prišel sv. Pavel na svet, bi prav gotovo začel izdajati časopis.« Na to odgovarja dr. Straubinger v knjigi: Caritas und Heimatmission (Freiburg i. Br.), ki jo lajikom in duhovnikom toplo priporočamo: »Da! Potem bi v njegovem časopisu večkrat slišali besede: »Ko bi človeške in angelske jezike govoril, ljubezni pa bi ne imel, bi bil kakor bučeč zvon in brneč bron« itd. In na drugem mestu pravi dr. Straubinger, da za izpreobrnitev Evrope potrebujemo dandanes takih mož, kakor je bil sv. Frančišek Asiški, sv. Vincencij Pavelski, don Bosco itd., ki so s krščansko ljubeznijo in dobroteljnostjo pridobili vse ljudstvo.

* * *

Priobčujemo te vrstice predvsem zato, ker so pisane v obrambo sv. stolice, katero previsoko spoštujemo, da bi ji pustili čeprav v dobri veri količkaj očitati, kar se morebiti z dejstvi ne strinja. Sicer je pa stvar g. dr. Besednjaka, da na meritum vprašanja odgovori, kar bo tudi gotovo storil. Kar tiče nas, nam je poudarjanje dejavne krščanske socialne ljubezni od strani avtorja zelo simpatično in se z njim v tem pogledu popolnoma strinjamo. Izrekel je misel, ki jo mi neprestano zabičujemo, da je v socialni dejavnosti (seveda ne samo v karitativni v najožjem smislu) ena najvažnejših nalog katolištva, da se že tu pripravi in kolikor mogoče izgradi kraljestvo božje. Stališče cenjenega avtorja do politike pa je po naši sodbi, dasi — prav ločeno — vsebuje tudi resnične momente, gotovo preenostransko. On bržčas pod politiko razume zgolj vnanje, na sami agitaciji, na goli borbi za moč sloneče javno delovanje. To pa prava politika ni. Le če takó politiko razumemo, je opravičeno reči, da je »politično delo nezadostno« ali celo »neprimerno«. Toda politiko katoličani umevamo gotovo širje

in globlje: javno delo, izvirajoče iz krščanskega ethosa, prizadevanje ustvariti tudi vnanje najugodnejše pogoje za izdejstvenje krščanskega moralnega naziranja, delo za to, da se zavouje civilni družabni red in ustroj od krščanskega duha. Res da gre tu za moč, toda katoliška politika si jo predstavlja kot plod notranjega, duhovnega, socialnega — če hočete — dušnopastirskega dela, dasi seveda tudi katoliška politika ne more čudežno vseh izpreobrniti in se mora zlu zoperstavljati, zlo, če treba, tudi potlačiti, rabiti moč z eno besedo. Tako je vedno bilo in bo in tudi cerkev prvih stoletij je to vedela in se v tem smislu politično udejstvovala, kakor hitro je bila premoč poganske države zlomljena. Prvo je seveda ljubezen. Sicer pa v tem vprašanju, ki skriva v sebi zelo velike globine, katere se časih zde teoretično nedogledne, hodi prav vsak, kdor živi praktično s Cerkvijo in se vživi v vso njeno zgodovino. Če bi imeli prav tisti, ki enostransko krščanstvo gledajo tako kakor avtor, bi bila n. pr. vsa srednjeveška zgodovina Cerkve zabloda. **To pa ni!** Mi smo mnenja, da je srednjeveška ideja demokratične theokracije prava, najbolj prava, in da je ta ideal slejkoprej nepremakljivi ideal krščanskega stremljenja preobrazbe, pobožanstvenja družbe (da se izrazim nekoliko »panteistično«), čeprav se bomo danes pri njega uresničenju morali prilagoditi novim razmeram in težnjam evropske duše. Prav pod srednjeveško theokracijo sta se politika in krščanska ljubezen najbolj vjemali, hodili roka v roki. Sicer pa upamo, da bomo mogli temu problemu, ki je ogromne važnosti za bodočnost našega delovanja, posvetiti v bodočih letnikih naše revije še več pažnje.

tgl.

KATOLIŠKO ŽIVLJENJE V ŠPANIJL.

Španija se nahaja že drugo leto pod vojaško vlado generala Primo de Rivera. Kako dolgo se bo držala, je vprašanje, ki je nanj težko odgovoriti. Bivši liberalna in konservativna stranka nimata med ljudstvom ugleda, ker je bil njun parlamentarni boj v resnici le boj za korita. Od te strani diktatorju ne preti nobena resna nevarnost. Tudi prostozidarji, ki so bili še pred kratkim velika sila, so izgubili ves vpliv. Komunistov po številu ni veliko. So pa nevarnejši zato, ker imajo tesne stike z vso svetovno revolucionarno propagando. Komunistom sorodni so radikalni sindikalisti, ki imajo največ pristašev med delavstvom v Kataloniji. Socialisti so si stavili sicer isti cilj kakor sindikalisti, vendar postopajo bolj usmerjeno. Število njihovih pristašev je neznatno. Njihovo lastno glasilo »El Socialista« jih našteva do 10.000. Imajo pa v rokah splošne španske delavske zadruge, ki so imele decembra leta 1924. 210.000 članov.

Najbolj nas zanima organizacija katoličanov. Žal so se katoliški krogi za delavstvo premalo brigali. Najmočnejša katoliška de-

lavska organizacija ima skoro 58.000 članov. Izvrstno so organizirani kmetje. Nad 3000 katoliških sindikatov za kmete in podeželske delavce ima včlanjenih čez 100.000 družin. Nasprotnih podeželskih sindikatov je komaj 200.

Največ pa skoro pomeni za okrepitev organizirane katoliške misli bujno razvijajoče se katoliško dijaško gibanje. Danes štejejo katoliške dijaške zveze do 20.000 članov in imajo večino na vseh univerzah.

Največja ovira organizacij je velik alfabetizem španskega ljudstva. Nadaljna ovira je državna šola. Tudi katoliški tisk daleč zaostaja za liberalnim in brezbarvnim. V Madridu izhajajo samo trije odločno katoliški dnevnik. Seveda se razmere tudi v tem oziru čedalje bolj izboljšujejo.

Na prvem mestu med vsemi deželami Evrope pa je Španija z ozirom na nabožno življenje: češčenje presv. Srca Jezusovega, Apostolstvo molitve in nočno češčenje Rešnjega Telesa. Bujno so razvite marijanske kongregacije kakor nikjer drugod na svetu. Cvetejo ljudski misijoni in ogromno se naredu za misijone med pagani.

Zadružna Gospodarska banka d. d.

(V lastni palači vis-à-vis
hotela „Union“.)

Ljubljana, Miklošičeva cesta 10.

Telefon 470 in 57.

Podružnice: Bled, Celje, Djakovo, Maribor, Novi Sad, Sarajevo, Sombor, Split in Šibenik.

Račun poštno-čekovnega zavoda za Slovenijo št. 11.945, za Hrvatsko št. 39.080.

Daje trgovske kredite, eskomptira menice, lombardira vrednostne papirje, daje v najem
jeklene shrambe za vrednote, kupuje in prodaja tudi tuje valute in devize, sprejema
vloge na tekoči račun in na vložne knjižice ter oskrbuje vse bančne transakcije pod
najugodnejšimi pogoji. — Pooblaščen prodajalec srečk Državne razredne loterije.

Kapital in rezerve skupno nad 15.000.000 Din. - Vloge nad 125.000.000 Din.

Pisalni stroji na obroke!

The Rex Co.

Telefon 268. Ljubljana. Gradšče 10.

Vsem,

ki hočejo dobro kavo piti,
priporočamo izvrstno našo
pravo domačo Kolinsko
cikorijo.

Karol Polak

delniška družba.

Tovarna usnja, čevljev in
galanterijskih izdelkov.

Prodaja en gros in en detail v
posebnem lokalu v tovarni.

Oblastveni koncesijonirani zovod

„PANA“

v Ljubljani, Poljanska cesta 12,

ima sredstvo, s katerim se odpravi
pod garancijo najslej tokom tedna vse
ščurke, miši in podgane iz kuhinje, sobe,
shrambe, kleti, skladišč, hleva, skednja,
s polja itd. In to brez vsake nadležnosti
in brez vseh posledic. — Naročila se
sprejema osebno in pismeno.

Cvetličarna „Nizza“

Ljubljana, Prešernova 30

Dnevno sveže cvetje
na drobno in debelo

Sprejema naročila na šopke,
vence in aranžmaje

Fani Hvala

Domenik Battelino

Tovarna umelnih kamnov

Ljubljana, Slomškova 19

Izdeluje stopnice, teraco tlak, cevi,
cementne plošče, nagrobne oklepe
in spomenike, stensko oblogo, razne
bane ter splošno vsa v
to stroko spadajoča dela

Mestna hranilnica ljubljanska (gradska štedionica) v Ljubljani.

STANJE VLOŽENEGA DENARJA preko 125 milijonov dinarjev ali 500 milijonov kron.

SPREJEMA VLOGE na hranilne knjižice in tekoči račun proti najugodnejšemu obrestovanju.

ZLASTI PLAČUJE za vloge proti dogovorjeni odpovedi v tekočem računu najvišje mogoče obresti.

JAMSTVO za vse vloge in obresti, tudi tekočega računa, je večje kakor kjerkoli

drugod, ker jamči zanje poleg lastnega hranilničnega premoženja še

mesto Ljubljana

z vsem premoženjem in davčno močjo. Ravno radi tega nalagajo pri njej tudi sodišča denar mladostnih, župni uradi cerkveni in občine občinski denar.

Naši rojaki v Ameriki nalagajo svoje prihranke največ v naši hranilnici, ker je **denar popolnoma varen.**

„DUNGIT“

Najboljše sredstvo za konzerviranje in izboljševanje hlevskega gnoja. Za porabo istega v hlevih se podvoji vrednost gnoja na redilnih snoveh. Ker popijejo vso vlogo, postanejo hlevi suhi brez duha, obvaruje tedaj živino od nalezljivih bolezni, uporaba celotna. Zahtevajte pojasnila in navodila pri

Prvi jugoslov. tovarni „DUNGIT“, družba Ljubljana, Izanska cesta števil. 22.

Zadružno podjetje!

Nova založba

F. Z. Z. O. Z.

v Ljubljani, na Kongresnem trgu
(v nunskem poslopiju pri Zvezdi)

ima naprodaj vse pisarniške potrebščine za dom in šolo ter vsakovrstne knjige v bogatem izboru.

Najfinejša **kolesa** najfinejša
Es-ka, Torpedo, Jugo Bianchi
najboljši

šivalni stroji

znamke Excella

autopneumatika in material

Vam nudi najceneje

J. Gorec, Ljubljana

Palača Ljubljanske kreditne banke

Uzajemna zavarovalnica

v Ljubljani, Dunajska c. 17

je edini slovenski zavarovalni zavod, ki zavaruje proti požarnim škodam poslopija, premičnine in poljske pridelke ter zvonove proti razpokam. Sprejema življenska zavarovanja v vseh kombinacijah.